

แผนที่นำทาง (Roadmap) ด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศ ระยะ ๒๐ ปี สู่ประเทศไทย ๔.๐

๑. ความเป็นมา

ที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๙ เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ มีมติมอบกรมทรัพย์สินทางปัญญาจัดทำโรดแมป (Roadmap) ด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศ โดยคำนึงถึงข้อสังเกตของที่ประชุม และจัดทำเป็นแผนระยะสั้น ระยะยาว เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการกำหนดนโยบายทรัพย์สินทางปัญญา โดยให้ครอบคลุมเรื่องการส่งเสริม ค้ำครอง ปรามปราม และปลูกจิตสำนึก และให้พิจารณาด้วยว่าจำเป็นต้องตั้งคณะกรรมการเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนประเด็นทั้ง ๔ ด้านอย่างไร หรือไม่ เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการและบูรณาการทำงานและให้คำนึงตั้งแต่ต้นทาง คือ ผู้ผลิต กลางทาง คือ ผู้ค้า ไปจนถึงปลายทางคือผู้บริโภค

๒. การดำเนินการ

กรมทรัพย์สินทางปัญญา ได้ดำเนินการจัดทำแผนที่นำทาง (Roadmap) ด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศ ระยะ ๒๐ ปี ที่สอดคล้องกับร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) และนโยบายสำคัญของรัฐบาล และได้จัดประชุมหารือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวม ๑๗ หน่วยงาน^๑ เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๕๙ โดยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ (ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์) เป็นประธาน และได้นำความเห็นและข้อเสนอแนะของหน่วยงานต่างๆ มาดำเนินการปรับปรุงแผนที่นำทาง (Roadmap) ด้านทรัพย์สินทางปัญญาให้ครอบคลุมบทบาทภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเสนอในคราวการประชุมคณะกรรมการนโยบายทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ ครั้งที่ ๒/๒๕๕๙ โดยมีนายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นประธาน เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๙ โดยที่ประชุมได้พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนที่นำทาง (Roadmap) ด้านทรัพย์สินทางปัญญาของไทยดังกล่าว และมอบหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล และเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง สรุปสาระสำคัญ ได้ ดังนี้

๒.๑ วัตถุประสงค์ เพื่อปฏิรูประบบทรัพย์สินทางปัญญาของไทยให้สอดคล้องกับนโยบายการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ไทยแลนด์ ๔.๐ โดยมีเป้าหมายที่จะเปลี่ยนจากเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยประสิทธิภาพ เป็นเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและปัญญา เปลี่ยนจากการผลิตในเชิงอุตสาหกรรมที่เน้นการผลิตโดยลดต้นทุนเป็นเน้นเรื่องเทคโนโลยี และเปลี่ยนจากผู้ประกอบการทั่วไปเป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ที่มีความสำคัญกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม

๒.๒ องค์ประกอบ IP Roadmap ประกอบด้วย ๖ ด้าน ได้แก่ ๔ ด้านในวัฏจักรทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Value Chain) คือ การสร้างสรรค์ (Creation) การคุ้มครอง (Protection) การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ (Commercialization) และบังคับใช้กฎหมาย (Enforcement) และเพิ่มอีก ๒ ด้าน ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาของชุมชนและประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไทยมีศักยภาพในการแข่งขัน คือ เรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) และเรื่องทรัพยากรพันธุกรรม (Genetic Resources: GRs) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Traditional Knowledge: TK) และการแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม (Traditional cultural expressions: TCEs)

^๑ ได้แก่ ๑) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ๒) กระทรวงการคลัง ๓) กระทรวงสาธารณสุข ๔) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๕) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๖) กระทรวงวัฒนธรรม ๗) กระทรวงศึกษาธิการ ๘) กระทรวงยุติธรรม ๙) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ๑๐) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๑๑) สำนักงานงบประมาณ ๑๒) สำนักงานอัยการสูงสุด ๑๓) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๑๔) สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ๑๕) สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ และ ๑๖) สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน)

๒.๓ สารสำคัญสรุปได้ ดังนี้

๑) ด้านการสร้างสรรค์ (Creation)

ประเด็นปัญหา งานวิจัยสร้างสรรค์และพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ของไทยยังไม่ประสบความสำเร็จในการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์หรือขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เนื่องจากโดยหลายปัจจัย เช่น นักวิจัยยังไม่ให้ความสำคัญกับการสืบค้นฐานข้อมูลสิทธิบัตรหรือทำ patent mapping ก่อนการวิจัย จึงทำให้งานวิจัยของคนไทยยังจดทะเบียนสิทธิบัตรได้น้อย (คิดเป็นอัตราส่วน ๑๕:๘๕ เมื่อเทียบกับต่างชาติที่ยื่นขอจดทะเบียนสิทธิบัตรในประเทศไทย) และงานวิจัยไม่ตอบสนองความต้องการของตลาด เป็นต้น

เป้าหมาย เพื่อส่งเสริมให้เกิดการวิจัยและพัฒนาในไทยที่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้มากขึ้น และส่งเสริมให้ผู้ประกอบการตระหนักในความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญา รวมทั้งมีระบบฐานข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญาที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์ ตลอดจนมีบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาที่เพียงพอ

แผนการดำเนินงาน ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษา และทรัพยากรมนุษย์ด้านทรัพย์สินทางปัญญา พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์ จัดให้มีมาตรการสนับสนุนการสร้างสรรค์ และการเข้าถึงแหล่งทุนที่จะส่งเสริมการสร้างสรรค์ และจัดตั้งศูนย์สนับสนุนการวิจัย นวัตกรรม เทคโนโลยี และทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น

ตัวชี้วัด ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ เพิ่มอันดับความสามารถการแข่งขันโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์และด้านเทคโนโลยี จัดโดย IMD จากปัจจุบันที่จัดให้โครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ของไทยอยู่ในอันดับที่ ๔๗ และด้านเทคโนโลยีอยู่ในอันดับที่ ๔๒ เป็นให้อยู่ในลำดับ ๑ ใน ๓๐

หน่วยงานรับผิดชอบ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน)

๒) ด้านการคุ้มครอง (Protection)

ประเด็นปัญหา กรมทรัพย์สินทางปัญญามีคำขอจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาค้างสะสมเป็นจำนวนมาก เนื่องจากได้รับคำขอจดทะเบียนฯ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และที่ผ่านมามีจำนวนผู้ตรวจสอบสิทธิบัตรและนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าจำกัด

เป้าหมาย เพื่อให้งานจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา มีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น เป็นมาตรฐานสากล มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ และใช้งานง่าย รวมทั้งมีระบบควบคุมคุณภาพ และมาตรฐานของผู้ตรวจสอบและการจดทะเบียน

แผนการดำเนินงาน เพิ่มจำนวนและพัฒนาศักยภาพผู้ตรวจสอบสิทธิบัตรนายทะเบียนเครื่องหมายการค้า ปรับแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน และเพิ่มประสิทธิภาพการจดทะเบียน พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และระบบบริหารจัดการการจดทะเบียน รวมทั้งปรับปรุงระบบการทำงาน (Workflow optimization) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจดทะเบียน การสร้างองค์ความรู้ด้านการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา และจ้างหน่วยงานภายนอกช่วยงาน เป็นต้น

ตัวชี้วัด ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ จำนวนการยื่นคำขอจดสิทธิบัตรต่อจำนวนประชากรของไทย (Patent application/no.of population) เพิ่มขึ้นจาก ๓ เป็น ๑๐ คำขอ/ประชากร ๑๐๐,๐๐๐ (สิงคโปร์ = ๑๐๑ มาเลเซีย = ๗.๗)

หน่วยงานรับผิดชอบ กระทรวงพาณิชย์ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา) กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวิทยาศาสตร์ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)

๓) ด้านการใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ (Commercialization)

ประเด็นปัญหา ผลงานวิจัยและพัฒนา (R&D) ของไทยหลายกรณีไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้เต็มที่ และนักวิจัย ผู้ประกอบการ SMEs และ Startup ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อให้งานวิจัยสามารถตอบสนองความต้องการของตลาด และใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้เต็มที่

เป้าหมาย เพื่อให้งานวิจัยสามารถตอบสนองความต้องการของตลาด และใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

แผนการดำเนินงาน จัดพื้นที่จับคู่ธุรกิจและแสดงสินค้านวัตกรรม และทรัพย์สินทางปัญญาทั้งในห้าง/งานแสดงสินค้า และออนไลน์ การนำผลงานวิจัยไปขยายผลหรือพัฒนาต่อยอดให้ตรงตามความต้องการของตลาด และสนับสนุนการประเมินมูลค่าทรัพย์สินทางปัญญา และใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นหลักประกันธุรกิจ

ตัวชี้วัด ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ คือ ดุลการชำระเงินทางเทคโนโลยี (Technology balance of payment: TBP) จะต้องขาดดุลลดลง ร้อยละ ๕ ต่อปี (ปีฐาน ๒๕๕๖)

หน่วยงานรับผิดชอบ กระทรวงวิทยาศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา) กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการคลัง สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) และเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ (คอบช.: สกว. สกอ. สวก. สวทช. สวทน. สวรส. และวช.)

๔) การบังคับใช้กฎหมาย (Enforcement)

ประเด็นปัญหา พบปัญหาการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในไทยทั้งตามท้องตลาด บนอินเทอร์เน็ต รวมถึงการละเมิดสัญญาณเคเบิลและสัญญาณดาวเทียม ในขณะเดียวกันผู้ประกอบการไทยเริ่มประสบปัญหาถูกละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศที่ส่งออก

เป้าหมาย เพื่อลดการละเมิดในพื้นที่การค้าและบนอินเทอร์เน็ต และให้ไทยหลุดจากบัญชี PWL ตามกฎหมายการค้าสหรัฐฯ มาตรา ๓๐๑ พิเศษ ตลอดจนให้ทรัพย์สินทางปัญญาไทยได้รับการคุ้มครองในต่างประเทศ

แผนการดำเนินงาน บูรณาการปราบปรามการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพเป็นรูปธรรมรณรงค์สร้างจิตสำนึกเคารพสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการบังคับใช้กฎหมายแก่เจ้าหน้าที่พัฒนาระบบฐานข้อมูลและโครงสร้างพื้นฐานด้านการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และพัฒนามาตรการและกฎหมายการป้องกันและปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาให้มีประสิทธิภาพ และได้มาตรฐานสากล

ตัวชี้วัด ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ คือ ลดและขจัดการละเมิดในพื้นที่สีแดง/Notorious market โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลให้หมดไป

หน่วยงานรับผิดชอบ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงการคลัง (กรมศุลกากร) กระทรวงยุติธรรม (กรมสอบสวนคดีพิเศษ) กระทรวงพาณิชย์ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงกลาโหม สำนักงานอัยการสูงสุด กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) และสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)

๕) ด้านสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI)

ประเด็นปัญหา ปัจจุบันไทยมีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ๖๗ รายการ ใน ๔๙ จังหวัด ยังขาดอีก ๑๓ จังหวัด ที่ยังไม่มี การขึ้นทะเบียน GI เช่น กระบี่ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พระนครศรีอยุธยา และลพบุรี และอีก ๑๕ จังหวัด ยื่นคำขอแล้ว และอยู่ระหว่างกระบวนการขึ้นทะเบียน เช่น ปลาเกลือเค็มตากใบ นราธิวาส ส้มโอปลูกยะรัง ปัตตานี โดยขณะนี้ อยู่ระหว่างประกาศโฆษณา หากไม่มีบุคคลใด ยื่นคำคัดค้าน กรมทรัพย์สินทางปัญญา จะดำเนินการรับขึ้นทะเบียน GI ได้ภายในเดือนกันยายน ศกนี้ ทั้งนี้ เนื่องจากกลุ่มผู้ผลิตชุมชนยังขาดความเข้าใจไม่มีการควบคุมมาตรฐานคุณภาพการผลิต และไม่ทราบประโยชน์ ของการขึ้นทะเบียนที่จะช่วยยกระดับราคาสินค้า

เป้าหมาย เพื่อให้ผู้ผลิต ชุมชนพื้นที่ ผู้บริโภค เข้าใจความสำคัญของ GI และมีระบบ ควบคุมมาตรฐาน และรักษาคุณภาพสินค้า GI

แผนการดำเนินงาน ส่งเสริม สร้างความเข้าใจกับชุมชน และผู้ผลิต พัฒนาระบบการ ขึ้นทะเบียน GI ทั้งในและต่างประเทศให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการตลาดสินค้า GI สร้างความเข้าใจผู้บริโภค ทั้ง ในประเทศ และต่างประเทศ ขยายการขึ้นทะเบียน GI ให้ครบ ๗๗ จังหวัด ทำความเข้าใจผู้ผลิตชุมชน และจัดให้ มีระบบควบคุมมาตรฐาน และรักษาคุณภาพสินค้า GI

ตัวชี้วัด ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ คือ ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยให้ ครบทุกจังหวัด (๗๗ จังหวัด) จากเดิมที่มี ๔๙ จังหวัด และขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยในต่างประเทศ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องปีละ ๑ รายการ จากปัจจุบันมี ๔ รายการ

หน่วยงานรับผิดชอบ กระทรวงพาณิชย์ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา) กระทรวงเกษตร และสหกรณ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน)

๖) ด้านทรัพยากรพันธุกรรม (Genetic Resources: GRs) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Traditional Knowledge: TK) และการแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม (Traditional cultural expressions: TCEs)

ประเด็นปัญหา ปัจจุบันประเทศไทยเผชิญปัญหาการลักลอบนำทรัพยากรพันธุกรรม การแสดงออกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยไปใช้ประโยชน์ ซึ่งรวมถึงการลักลอบของต่างชาติ อีกทั้ง ยังไม่มีการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรพันธุกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแสดงออกทางวัฒนธรรม ระดับประเทศ

เป้าหมาย ไทยสามารถปกป้องคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น (TK) ทรัพยากรพันธุกรรม (GRs) และการแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม (TCEs) จากการลักลอบนำไปใช้อย่างไม่เหมาะสม และ เพื่อให้เศรษฐกิจ สังคม และชุมชนได้ประโยชน์จากการนำ GRs, TK และ TCEs ของไทยไปพัฒนาต่อยอด

แผนการดำเนินงาน พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้อง และสนับสนุนและส่งเสริมให้หน่วยงาน จัดทำฐานข้อมูล GRs, TK และ TCEs ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และเป็นสากลที่สามารถเชื่อมต่อกับฐานข้อมูล กลางระดับชาติที่มีประสิทธิภาพ และใช้ประโยชน์ได้จริง รวมทั้งผลักดันการจัดทำความตกลงระหว่างประเทศ เพื่อให้มีการขออนุญาตก่อนใช้ การเปิดเผยแหล่งที่มาและแบ่งปันผลประโยชน์ ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาต่อยอด GRs, TK และ TCEs และนำเข้าสู่ระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

ตัวชี้วัด ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ คือ มีระบบฐานข้อมูลกลางระดับชาติที่ เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย ๓ หน่วยงาน เพื่อให้เกิดการต่อยอดพัฒนาผลงาน และนำเข้าสู่ระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

หน่วยงานรับผิดชอบ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงพาณิชย์ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา)
กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกระทรวงมหาดไทย

ณ วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐